

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Грейсман Наталії Геннадіївни
«Пільги в оподаткуванні доходів фізичних осіб: зарубіжний досвід та
вітчизняна практика», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

**Актуальність теми дослідження, її зв'язок роботи з науковими
програмами, планами, темами**

Розвиток податкової політики та практики оподаткування в Україні в контексті євроінтеграційних процесів потребують упорядкування системи податкових пільг та радикального підвищення ефективності застосування цих інструментів податкового регулювання. Особливо важливим цей напрямок реформування податкової системи є для бюджетоутворюючих податків, до яких належить і податок на доходи фізичних осіб, який в нашій країні посідає друге місце за загальними бюджетними надходженнями та перше місце серед податкових джерел формування місцевих бюджетів. Остання обставина є особливо важливою у зв'язку з реалізацією протягом останніх трьох років політики децентралізації.

З точки зору теорії оподаткування, проблема розвитку інструментарію податкового регулювання в індивідуальному прибутковому податку не є такою дослідженою, як аналогічна проблема корпоративного податку на доходи. До того ж її складність обумовлена тією роллю, яку відіграють пільги з податку на доходи фізичних осіб в реалізації принципу справедливості в оподаткуванні.

В основу свого дослідження автор ставить концепцію податкових витрат, яка добре зарекомендувала себе в найбільш розвинених країнах світу і саме на цій основі розробляє концептуальний підхід до побудови

ефективної системи податкових пільг в конструкції податку на доходи фізичних осіб.

Виходячи з викладеного, тема дисертаційної роботи Грейсман Наталії Геннадіївни, присвячена теоретичному обґрунтуванню та розробці практичних рекомендацій щодо реформування системи пільг з податку на доходи фізичних осіб в Україні, набуває особливої актуальності.

Актуальність теми підтверджується її зв'язком з планом наукових робіт Університету державної фіiscalної служби України, та безпосередньо участию автора у виконанні науково-дослідної роботи «Імплементація європейських цінностей і технологій оподаткування в Україні».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, їх достовірність і новизна

Відображені у дисертації наукові положення, висновки та пропозиції є достатньо обґрунтованими, мають наукову новизну, теоретичну і практичну цінність. Структура дисертації побудована відповідно до поставленої мети та завдань.

Достовірність одержаних Грейсман Наталією Геннадіївною наукових результатів підтверджується вдалим вибором методів проведення дослідження, релевантність яких не викликає сумнівів. Так, зокрема, для дослідження наукового доробку вітчизняних та зарубіжних вчених автором цілком коректно застосований метод герменевтики (стор. 14-16, 51-54, додаток А, Г, Д та ін.); системний підхід застосований для теоретичного узагальнення сумності податкових пільг, податкових витрат, базової та нормативної структури податку (стор. 32-40, 50-51 тощо) та при дослідженні основних теорій оподаткування доходів населення (стор. 43-46, 48-54); для здійснення порівняльної характеристики національних особливостей надання та обліку пільг при оподаткуванні особистих доходів використано прийоми компаративистики (стор. 61-63, додаток Д тощо); кореляційно-

регресійний аналіз використано для моделювання залежності надходжень ПДФО від втрат бюджету від повернення ПДФО внаслідок реалізації права платників на податкову знижку (стор. 134-138).

Необхідно відмітити проведене дисертантом опрацювання значного обсягу академічної літератури (356 джерел, з яких більш половини – 186 – це праці зарубіжних науковців – фахівців в сфері податкової політики) та використання великих масивів статистичної інформації. Застосування для аналізу таких даних адекватних емпіричних методів (у т.ч. кореляційно-регресійного аналізу), підвищує обґрутованість висновків дисертаційної роботи.

Достовірність та об'єктивність результатів і пропозицій підтверджується логічною завершеністю виконаної дисертації, апробацію результатів дослідження на науково-практичних конференціях.

До найбільш значущих результатів дослідження, які мають наукову новизну, можна, зокрема, віднести:

- теоретичний підхід до визначення базової структури податку на доходи фізичних осіб в Україні, на основі якого із множини податкових пільг з ПДФО виділено ті, що можуть бути класифіковані як податкові витрати (стор. 49-52). Цей підхід є авторським та дозволяє забезпечити практичну імплементацію концепції податкових витрат в бюджетну політику;
- уточнений механізм визначення розміру податкової соціальної пільги та граничного рівня доходу, що дає право на її отримання (стор. 86-87, 124-125), відмінністю якого є застосування двох границь доходу замість однієї (додається верхня границя) та “ставки згортання”, що забезпечує регресивний характер податкової соціальної пільги. Запропонований удосконалений порядок застосування податкової соціальної пільги сприятиме більш повній реалізації принципу справедливості в оподаткуванні;

- теоретичне обґрунтування необхідності поступового переходу до оподаткування доходу домогосподарств в частині спільноговикористання податкової соціальної пільги членами подружжя (стор. 101-102, 159). Відмінністю такого підходу є надання права одному з подружжя передавати іншому партнеру невикористані податкові пільги за результатами звітного року; закріплення можливості зменшення оподатковуваного доходу для батьків осіб, які перебувають на утриманні; введення додаткових податкових пільг за соціальними ознаками;
- уточнення термінологічного апарату індивідуального прибуткового оподаткування за рахунок введення нового терміну “встановлений мінімум” замість “неоподатковуваного мінімуму доходів громадян” (стор. 121-122), що дозволяє усунути невідповідність між назвою та функціональним наповненням цього показника;
- підхід до адаптації податкової звітності з податку на доходи фізичних осіб (стор. 127-129, додаток Л), особливістю якого є деталізоване декларування фізичною особою за наслідками звітного року не лише сум отриманих доходів за його видами, а й деталізовану суму податкової соціальної пільги, якою платник скористався для визначення оподатковуваного доходу з посиланням на відповідні норми Податкового кодексу України. Такий підхід забезпечуватиме достовірність аналітичних даних щодо втрат бюджету через надання таких пільг.

Використання отриманих у дисертаційній роботі результатів і рекомендацій сприятиме гармонізації національних підходів до реформування системи пільг з податку на доходи фізичних осіб з кращими взірцями світового досвіду на основі концепції податкових витрат.

Значення одержаних результатів для науки і практики

Наукове значення результатів дисертаційної роботи полягає у поглибленні та систематизації теоретичних положень щодо використання регуляторного потенціалу оподаткування доходів фізичних осіб в Україні з

урахуванням світових тенденцій індивідуального прибуткового оподаткування.

Отримані в процесі виконання дисертаційної роботи результати мають практичне значення та були використані у діяльності органів виконавчої влади, а саме: Секретаріату Кабінету Міністрів України та Головного управління Державної фіiscalної служби України у Запорізькій області.

Повнота викладення результатів дослідження у публікаціях

Дисертантом за темою дослідження опубліковано 14 одноосібних наукових праць, обсягом 5,77 друк. арк., зокрема: параграф у колективній монографії (0,7 друк. арк.), 1 стаття у зарубіжному виданні, 5 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях і 7 публікацій в інших виданнях.

В опублікованих працях здобувача повною мірою розкрито сутність отриманих результатів та наукову новизну дослідження. Враховуючи те, що результати дослідження отримали позитивну оцінку на всеукраїнських та міжнародних конференціях, їх апробацію варто вважати достатньою.

Структура та зміст дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Гройсман Н.Г. складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 314 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 176 сторінках друкованого тексту.

Стиль викладення матеріалу є логічним і послідовним, а структура роботи відповідає поставленій меті та завданням. Висновки та рекомендації дисертаційної роботи мають адекватне аналітичне підтвердження. Головна ідея дослідження простежується як на етапі теоретичного обґрунтування, так і на етапі розробки відповідних практичних рекомендацій.

Зміст роботи відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Автореферат відповідає змісту дисертації та повною мірою відображає основні наукові положення і практичні результати дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Поряд із науковими здобутками дисертанта слід звернути увагу на окремі дискусійні положення:

1. Дискусійною уявляється позиція автора щодо базової (нормативної) структури ПДФО як “компромісу між фундаментальною природою податку і, відповідно, об'єктом оподаткування, та нормативними вимогами країни, що необхідні для забезпечення ефективності та простоти адміністрування” (стор. 28). Насправді, тут має місце більш складний компроміс, оскільки фундаментальна природа податку не може зводитися тільки до об'єкту оподаткування та є наслідком двох його суперечливих функцій: фіiscalної та регулюючої. Крім того, нормативні вимоги обумовлені не тільки ефективністю та простотою оподаткування, а й особливостями реалізації податкової політики в країні.

2. Автору слід було б більш детально зупинитися на обґрунтуванні вибору країн для компаративного аналізу системи пільг з індивідуального прибуткового податку, оскільки як рівень і структура доходів фізичних осіб, так і особливості адміністрування в обраних для порівняння країнах - Велика Британія, США, Канада - (стор. 66-108) суттєво відрізняються від українських реалій.

3. Дискусійним уявляється віднесення до податкових пільг з податку на доходи фізичних осіб знижених ставок податку, які встановлені окремими пунктами ст. 167 Податкового кодексу України (стор. 119), оскільки критерієм диференціації ставок виступає вид доходу, причому це є загальним правилом, а не виключенням з правил оподаткування.

4. Навряд чи в дисертації має сенс наводити загальновідомі формули кореляційно-регресійного аналізу (стор. 135-136). Проте наведені розрахунки не завжди супроводжуються оцінкою надійності та достовірності отриманих результатів.

5. Автор цілком слушно наголошує на високому рівні тіньової економіки в України (стор 154), який викриває ефекти від надання

податкових пільг. Разом з тим рівень тіньової економіки по-різному впливає на ефективність та доцільність застосування різних видів податкових пільг а останні мають різний рівень корупційної небезпеки. Тому логічним було б проаналізувати доцільність застосування окремих податкових пільг з ПДФО з цієї позиції та обґрунтувати механізми зменшення корупційних ризиків.

6. Наведе в дисертації авторське бачення концептуальних підходів до активізації регулюючої функції ПДФО в Україні за рахунок інструментарію податкових пільг (стор. 157-161) уявляється важливим та цікавим науковим результатом, проте практичну його цінність можна було б значно підвищити шляхом надання конкретних рекомендацій щодо законодавчого врегулювання запропонованих підходів та проведення відповідних розрахунків фіiscalnoї, соціальної та економічної ефективності реформування системи пільгового оподаткування ПДФО.

7. Занадто деталізованими є висновки до дисертації (14 пунктів), які не в повній мірі кореспонduються з поставленими (8 пунктів) науковими завданнями (стор. 6, 173-176).

Проте наведені дискусійні положення та зауваження не применшують наукових здобутків та мають сприйматись як порада дисертанту щодо поглиблення майбутніх досліджень фіiscalного стимулювання експортного сектору економіки України.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Грайсман Наталії Геннадіївни є самостійною, завершеною працею, в якій отримані нові наукові та практичні результати, які в сукупності дозволяють вирішити важливе науково-прикладне наукового завдання вдосконалення системи податкових пільг при оподаткуванні особистих доходів населення відповідно до світового досвіду та розробленні на цій основі концептуальних підходів і практичних рекомендацій щодо посилення регулюючої функції податку на доходи

фізичних осіб. Основні положення та наукові здобутки дисертації відображені у публікаціях та авторефераті. За актуальністю предмета дослідження, науковим рівнем і практичною цінністю отриманих результатів дисертаційна робота «Пільги в оподаткуванні доходів фізичних осіб: зарубіжний досвід та вітчизняна практика» відповідає встановленим вимогам, а саме пунктам 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 657 від 24.07.2013 р. (із змінами від 19.08.2015 р. № 656 та від 27.07.2016 № 567), а її автор, Грейсман Наталія Геннадіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Доктор економічних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи
Науково-дослідного центру індустріальних
проблем розвитку НАН України, заслужений
економіст України

Ю.Б. Іванов